

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Факултет по журналистика и масова комуникация

Катедра „История и теория на журналистиката“

**АНАЛИЗ НА МРЕЖИ НА ВЛИЯНИЕ:
ЛИЧНОСТИТЕ В МЕДИЙНОТО ОТРАЗЯВАНЕ НА
ГЛОБАЛНИ ПРОБЛЕМИ
(2013 и 2017 г.)**

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика - Международна журналистика)

Докторант:

Мая Фадеева Колева

Научен ръководител:

Проф. Мария Нейкова

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на заседание на катедра „История и теория на журналистиката“ на Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проведено на 7.11.2018.

Дисертационният труд е в обем от 217 страници и включва: увод, три глави, заключение, библиография. Библиографията включва 136 източника, от които 40 на кирилица, 52 на латиница и 44 документи и други източници. Емпиричното изследване се основава на извадка от 2299 текста. Приложенията са шест на брой в общо 203 страници. Сред приложенията са заснети Интернет страници на портала на ООН, кореспонденция с уеб отдела на ООН, заснети екрани от платформа за обработка на медийно съдържание, регистрационна карта, таблица с мрежовите показатели на най-влиятелните личности в изследваните мрежи и пълен списък с текстовете от британски, германски и испански медии, попадащи в извадката.

Съдържание на дисертацията

УВОД	7
ПЪРВА ГЛАВА. Глобалните проблеми	27
1.1 Преди глобалните проблеми: процесът глобализация	28
1.2 Предизвикателства, рискове, „обща пространства“ – различни перспективи към глобалните проблеми	35
1.2.1 Към търсене на универсална таксономия: глобалните проблеми според ООН	48
1.3 Глобалните проблеми като императив за сътрудничество: глобално управление	54
1.4 След глобалните проблеми. Кой може да ги реши? Субекти и актьори	61
1.4.1 Националните държави: сблъсък със суверенитета	62
1.4.2 Международните организации като координатор	67
1.4.3 Транснационалните корпорации: виновник или част от решението?	70
1.5 Ролята на глобалното гражданско общество: неправителствени организации и глобални социални движения	73
ВТОРА ГЛАВА. Личности, влияние, мрежи	85
2.1 Физическите личности – място и роля	85
2.2 Влияние и мрежи	91
2.2.1 Влияние като елитност	93
2.2.2 Мрежите и анализът на мрежи	97
2.2.3 Влияние в мрежата	105
2.2.4 Мрежи на влияние, основани на медийни текстове	110

ТРЕТА ГЛАВА. Мрежата на влиятелни личности: кой говори за глобалните проблеми. Емпирично изследване	122
3.1 Методология и оформяне на извадка	123
3.2 2013 и 2017 – обобщени данни	131
3.3 Мрежите от влиятелни личностиот медийното отразяване наотделни глобални проблеми	166
3.3.1 Промяна в климата	166
3.3.2 Околна среда и ресурси	173
3.3.3 Тероризъм	179
3.3.4 Здраве	185
3.3.5 Бежанци	192
Заклучение	199
Библиография	209
Приложения	218

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОБЛЕМ, ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И ТЕЗА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Способността на човечеството да решава съвместно и компромисно общите предизвикателства за своето съществуване и за своето бъдеще е поставена пред историческо изпитание в днешно време. Явлението, което някои интелектуалци нарекоха „умора от глобализацията“¹, „умора от демокрацията“² и дори „децивилизоване“³, се характеризира със социални промени в някои западните страни, които изглеждат като връщане назад в общественото развитие. Това даде повод редица интелектуалци⁴ да заговорят заедно за „голям регрес“ – отстъпление от ценностите на либералната демокрация в резултат на множество взаимосвързани явления: последиците от финансовата криза, растящата миграция към Европейския съюз, възход на националистически партии, ръст на публично огласяваните ксенофобските нагласи, популисти и демагози на власт, недоверие към традиционните институции, в това число медиите, разпространение на неистини, пропаганда и конспиративни теории през Интернет и социалните мрежи. Именно затова в ерата на завръщане към националната перспектива за сметка на съзнанието за глобална отговорност особено актуално е да бъдат изследвани *споделените предизвикателства пред човечеството и начинът, по който се говори в медийното пространство за тях.*

¹По IRWIN, Douglas A. Globalization fatigue, not globalization backlash. In: PETRI, Petri and Sumner J. LA CROIX (Eds). Challenges to the Global Trading System. Adjustment to globalization in the Asia-Pacific region. London: Routledge, 2007, p. 15

²По АПАДУРАЙ, Арджун. Умората от демокрацията. В: ГАЙЗЕЛБЕРГЕР, Хайнрих (състав.) Големият регрес. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 17

³По НАХТВАЙ, Оливер. Децивилизоване. Относно регресивните тенденции в западните общества. В: ГАЙЗЕЛБЕРГЕР, Хайнрих (състав.) Големият регрес. София: Критика и хуманизъм, 2017, с. 233

⁴В това число освен споменатите вече Арджун Апарудай и Оливер Нахтвай попадат също Зигмунд Бауман, Давид Ван Рейбрук, Донатела дела Порта, Славой Жижек, Ева Илуз, Иван Кръстев, Бруно Латур, Пол Мейсън, Роберт Мизик, Панкаж Мишра, Сесар Рендуелс, Нанси Фрейзър и Волфганг Щрекк: авторите в сборника „Големият регрес“ (2017).

За да бъде направено това, в този труд е приложен методът анализ на мрежи на влияние, основани на медийни текстове. Мрежите са съставени от личностите, говорещи в медийното съдържание по темата „глобални проблеми“. Този метод позволява да разглеждаме общото отразяване като един голям медиен разговор, в който активни са множество участници. Така измерваме дела на участието на различни групи, и силата на техния глас. Идеята за медиен разговор предполага да възприемем всички изказвания на физически личности като една огромна медийно опосредствана дискусия с множество участници. Това би могло да позволи сравняване степента на участие на отделните „говорещи“ – показател, вдъхновен пряко от популярния в маркетинговите изследвания „дял на гласа“, който измерва присъствието на рекламите на даден бранд (компания, продукт, услуга) спрямо тези на конкурентите от същия сектор⁵.

Възприемането на медийното отразяване на дадена тема като „медиен разговор“, който може да даде представа за реални отношения, е в известен смисъл близко и до идеята за „медийния разказ“ като преобразувана реалност. Снежана Попова използва понятието медиен разказ в смисъла на „конструктивно измерение на колективната идентичност“⁶. Ключов в тази концепция е въпросът за преобразуването на реалности в медийни разкази. В същия дух можем да разбираме и медийния разговор, или тази част от общото медийно отразяване, която представя говорещите личности: като преобразувани реални обществени процеси на обмен на идеи, позиции и мнения между различни групи.

Обект на изследването са глобалните проблеми и физическите личности като актьори в международните отношения и процесите на сътрудничество с цел разрешаването на глобални проблеми.

⁵Известна на английски като „share of voice“, дефиниция по FLEMMING Hansen & Lars Bech CHRISTENSEN. Share of voice/share of market and long-term advertising effects, International Journal of Advertising 2005, 24:3, 297-320, p. 298

⁶ПОПОВА, Снежана. Медиен разказ. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017 г., с. 26

Предмет на изследването е цялостната мрежа, формираща се чрез медийния разговор по основни глобални проблеми пред човечеството: мрежата на взаимосвързаност между отделните влиятелни личности, които се включват или са включени в медийното отразяване на тези въпроси, от една страна, и самите глобални проблеми или медиите, които ги обсъждат, от друга. Като обекти на изследването можем да разглеждаме както глобалните проблеми като медийна тема, така и влиятелните личности, които присъстват в този контекст, но също и медийно-опосредстваните връзки между тях.

Основните цели на дисертацията са:

- 1) изясняване на понятието „глобален проблем“;
- 2) осмисляне на ролята на отделните физически личности в международните отношения;
- 3) прилагане в академично изследване на метода анализ на мрежи на влияние, основани на медийни текстове;
- 4) установяване на ролята на физическите личности в медийното отразяване на глобални проблеми;
- 5) идентифициране и определяне на типовете мрежи от влиятелни личности, видими през медийните текстове.

Така този изследователски проект си поставя *две основни задачи*:

- 1) да изследва дали общовалидната дефиниция и таксономията на глобалните проблеми съвпадат с медийната картина на света, и
- 2) да измери представителността на различни групи личности и влиянието на отделни физически лица върху медийното отразяване на тези теми.

В процеса на изследването са предложени и следните *изследователски хипотези*:

- Отразяването на сложни теми като глобалните проблеми е по-скоро събитийно или кампанийно обвързано, а не последователно и задълбочено, както подсказва и медийната теория.
- Предвид ролята на физическите лица в международните отношения, значителна част от медийното отразяване на конкретни глобални проблеми споменава или цитира отделни личности, от които или се очаква решаване на проблем, или се търси мнение и перспектива към проблем.
- Картината на света според медиите на три различни по характера на своите медийни системи европейски държави е доста сходна – очаквано предвид наднационалния характер на новините и анализите, засягащи глобални проблеми.
- Въпреки нуждата от отдаване на част от държавния суверенитет в процеса на международно политическо сътрудничество, медийното отразяване на глобални проблеми все пак ще следва държавоцентрична перспектива и държавните и правителствените лидери на отделните държави са най-влиятелната група личности в мрежите на влияние около основните предизвикателства през човечеството – което ще е белег за силното влияние върху медийния дневен ред „отгоре“.

Теза на дисертацията:

Цялостно погледнато, този труд има *две водещи, свързани помежду си тези* – едната се отнася до формата, а другата до съдържанието на емпиричното изследване. По отношение на формата, предложената теза е, че анализът на мрежи от влиятелни личности разкрива ново поле в медийния контент анализ, като позволява разглеждане на взаимосвързаности и измерване на влияние в рамките на медийното отразяване. Този метод дава възможност за разглеждане на тема през медиите в нейната цялост, а не

просто през количествените натрупвания по показатели за отделни текстови единици. Това е качествена разлика спрямо традиционния контент анализ. Анализът на мрежи от влиятелни личности може да служи както като самостоятелен метод на работа с текстове, така и в допълнение към по-разпространени класически похвати.

По отношение на съдържанието на самото изследване, основната теза е, че за мрежата, формираща се от влиятелните личности, присъстващи в медийното отразяване на глобални проблеми, е характерно едно относително стегнато ядро от централни личности и значителна периферия. Ядрото се състои от основните влиятелни личности – преди всичко политическите актьори като държавни глави, представители на Европейския съюз и други международни организации или опозиционни политици на национално ниво – това са не просто хората, които се свързват с решаване (или нерешаване) на глобалните проблеми, това са и личностите, които в най-голяма степен биха могли да налагат медиен дневен ред „отгоре“. А в периферията е ограничено участието на личности, различни от политическите актьори – експертна общност, граждански сектор, и като цяло тези гласове, които се опитват да повлияят на медийния дневен ред „отдолу“.

Изследователските въпроси, които водеха процеса на планиране на емпиричното изследване, са:

- Какво е „глобален проблем“ в медиен смисъл? Кои са най-важните (най-много дискутирани, най-често отразени) глобални проблеми?
- Кои са личностите, които „влият“ върху дефинирането на глобални проблеми в медиите, които говорят за глобални проблеми през медии или които се свързват с решаване (или нерешаване) на глобални проблеми?

Изследването бе замислено с дескриптивен характер. Бяха избрани три държави, чиито медии да бъдат изследвани по предложената

методология – Великобритания, Германия и Испания – или по една държава представителка на всяка от трите основни западни медийни системи по Халин и Манчини⁷. Оригиналната емпирика включваше 2012 г. и 2013 г., но в периода от тогава до настоящата година бяха регистрирани значими промени в политическата ситуация в света като цяло и в трите държави по-конкретно – в това число бежанската криза в Европа, Брекзит, изборът на Доналд Тръмп за президент на САЩ, референдумът за независимост на Каталуня, нова вълна терористични атаки в западни страни. Тези промени са свързани пряко и с промяна в публичния, включително медийния дискурс. Така фокусът на емпиричното изследване се измести в *сравнителна перспектива* и допълнително по същите критерии беше добавено съдържание от 2017 г. Начална груба извадка от *16510 текста* бе сведена до *891 текста от 2013 г.* и *1408 текста от 2017 г.* На база именно на тях бе приложен методът анализ на мрежи на влияние с цел да бъдат изследвани личностите, които са свързани с глобалните проблеми в медийната картина на света.

Два са основните *изследователски метода*, и двата производни на анализа на съдържание:

- *Контент анализ* с единица на изследване отделният медиен текст е основният метод за първично *събиране на данни*. Чрез анализ на медийни текстове на ниво отделен текст са изведени назованите глобални проблеми и имената на всички личности, споменати или цитирани в техния контекст. Това включва както хора, които са цитирани и в думите им се съдържа понятието глобален проблем, така и коментатори, които говорят за явление, което вече в текста е посочено като глобален проблем. Изведени са също и имената на

⁷По HALLIN, Daniel C., Paolo MANCINI. Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics. Cambridge, Cambridge University Press 2004, p. 67

хора, които присъстват пасивно – споменати са в изследвания контекст, но не са цитирани.

- Този метод е количествен. Той цели да намери медийната дефиниция на понятието „глобален проблем“, като отброява конкретните явления, които в медийното съдържание са наречени с близки термини, и да изброи хората, свързани с глобални проблеми в текстовете.
- *Анализът на мрежи, опосредствани от медийно съдържание, е основният метод за обработка на данните. Чрез този математически по характера си подход се търсят взаимосвързаности между идентифицираните глобални проблеми и назоваването в техния медиен контекст личности, последвано от измерване на влиянието на отделните личности върху медийното представяне на изследваните теми. Общият контекст – т.е. отделният медиен текст, в който дадена личност присъства заедно с назован конкретен глобален проблем – представлява връзка между името на човека и проблема в изследваната мрежа. Съвкупността от хора, проблеми и връзки помежду им, е пълната мрежа от влиятелни личности, основана на медийното отразяване на глобални проблеми.*

Структура на дисертацията

Дисертацията е с общ обем от 217 страници и е организирана в увод, три глави и заключение. Първите две глави са теоретични, а последната представя емпиричното изследване. В двете теоретични глави постепенно се очертават основните понятия в разработката – глобални проблеми, личности, мрежи, влияние.

Първата глава е озаглавена „Глобални проблеми“ и включва пет подточки. В първата подточка се разглежда глобализацията като процес.

Втората разглежда различни перспективи към глобалните проблеми, като представя детайлен преглед на теориите на различни изследователи (експерти по международни отношения, икономисти, социолози, историци), както и дефинициите за глобален проблем на няколко основни международни и неправителствени организации. Тази част въвежда синонимните понятия на „глобални проблеми“ – предизвикателства, рискове, глобални дебати и дори „обща пространства“, и проследява развитието на универсалната таксономия на глобалните проблеми според ООН в периода 2013 – 2017 г. Третата подточка разглежда глобалните проблеми като императив за сътрудничество, както и процесите на глобално управление. Четвъртата се занимава със субектите и актьорите в международните отношения, като отделя внимание на националните държави, чийто суверенитет е застрашен от самата идея за сътрудничество, на координационната роля на международните организации и на транснационалните корпорации, виждани едновременно като виновник за глобални проблеми, но и като възможна част от решенията им. Отделна подточка е посветена на ролята на глобалното гражданско общество в лицето на неправителствени организации и глобални социални мрежи.

Втората глава носи заглавието „Личности, влияние и мрежи“ и поетапно въвежда тези понятия в три подточки. В първата от тях мястото и ролята на физическите личности са разгледани както през призмата на теориите за международните отношения, така и през тази на медийните изследвания. Втората подточка въвежда понятието мрежа, като отделя значително внимание на възникването и приложенията на анализа на мрежи като метод в социалните науки, но и като математическа концепция. Третата подточка разглежда понятието влияние през перспективата на теориите на елита, но и на класическите медийни и маркетингови изследвания за лидерите на мнение. Тук се прецизира, че влиянието, за което говорим в

настоящия труд, може да бъде измерено чрез математическия инструментариум на анализа на мрежи.

Третата глава, озаглавена „Мрежата на влиятелни личности: кой говори за глобалните проблеми“, представя резултатите от емпиричното изследване. Първата ѝ подточка е посветена на основни моменти в методологията и оформянето на извадката – подбора на държави, чиито медии ще бъдат изследвани, детайли около събирането на текстови единици, фазите на стесняване на финалната извадка, регистрационната карта. Втората подточка на главата представя обобщените данни за двете години на изследването. Тя включва множество визуализации на данните, включително на основните събирателни мрежи от влиятелни личности в съвкупното отразяване на глобални проблеми. Третата част навлиза по-дълбоко в анализа на медийното отразяване по отделните най-важни пет глобални проблема, измерени по големината на медийното си присъствие – това са „промяна на климата“, „тероризъм“, „околна среда и ресурси“, „здраве“ и „бежанци“.

Използвани източници

Теоретичната основа на този труд стъпва на значими академични публикации в сфери като международни отношения, социология, медийни и комуникационни науки. Използваната литература включва произведения на световни класици в съответните дисциплини, с които е боравено както в оригинал, така и в български превод, на съвременни теоретици, а също на редица утвърдени български автори. Трудът е подплатен и от официални доклади на международни организации и неправителствени организации с изследователски цели.

Въпросите на глобализацията са разгледани през произведения на Зигмунд Бауман, Улрих Бек, Кемал Дервиш и Серен Йозер, Рюдигер Сафрански, Мишел Виеворка, Майк Федърстоун и Скот Лаш, Франсис Фукуяма, Джон Бейлис, Пол Джеймс, Андрю Линклейтър, Джоузеф Най,

Арджун Ападурай, Петранка Филева, Тери Флю, Монро Прайс, Джоузеф Ман Чан и др.

Теоретизирането на глобалните проблеми се основава на автори като Улрих Бек, Збигнев Бжежински, Джаред Даймънд, Хайнрих Гайзелбергер, Славой Жижек, Дейвид Гудман и Марк Редклифт, Джон Воглър, както и на редица институционални документи на ООН, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), Световния икономически форум (СИФ).

Темите за международното сътрудничество, ролята на суверенната държава и други субекти на международните отношения, концепции, свързани с глобалното управление, както и идеи за значимостта на отделните физически лица, са разгледани през трудовете на Хенри Кисинджър, Джеймс Доуърти и Робърт Пфалцграф, Марк Ленард, Тимоти Люк, Антъни Смит, Пол Кенеди, Самюел Хънтингтън, Дейвид Хелд, Мери Калдор, Ан-Мари Кларк, Кристина Флешер Фоминая, Джеймс Розенау, Юрген Хабермас, Георги Стефанов, Георги Манолов, Мария Нейкова, Филип Узунов и др.

Цитираните теории от науката за медиите и комуникациите включват класическите трудове на Елиу Кац и Пол Лазарсфелд, Джоузеф Клапър, Робърт Мъртън и Денис Макуейл, а сред по-новите теоретици –Ланс Бенет, Филип Хамънд, Мъри Дик, Тони Харкъп, Даниел Халин и Паоло Манчини, Ед Келър и Джон Бери, Мария Нейкова, Мария Попова, Бисер Златанов, Снежана Попова и др.

Използваната литература, свързана както с общи изследователски методи, така и по-специално с анализа на социални мрежи, включва имена като Бони Бренан, Хансен Флеминг, Филип Дрийгер, Линтън Фрийман, Питър Марсден и Ноа Фрийдкин, Кристина Прел, Стенли Васерман и Кейтрин Фауст, Дънкан Уотс, Джон Скот, Алберт-Ласло Барабаши и др.

Дипломният труд е допълнен и от значителни по обем приложения. Те включват заснети екрани и официална кореспонденция с екипа, поддържащ Интернет страницата на ООН, пълния списък с идентифицирани и изследвани влиятелни личности в мрежата на влияние с показатели за техния централитет, както и изчерпателна справка с всички единици от финалната извадка, разделени по година и по държава.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследваните мрежи на влиятелни личности потвърждават основната теза, като показват очакваното според науката на мрежите ясно разделение между значителна периферия и сравнително по-малко, но гъсто свързано централно ядро. Периферията включва влиятелните личности по единични глобални проблеми, или свързани само с по една медия. Центърът обвързва тези, които са свързани с множество проблеми – или имената им са цитирани в различни медии. Това са хората, които най-често се появяват в медийното отразяване на глобални проблеми и чиито думи и действия в най-голяма степен повлияват на медийната картина на света, а често и на реалния процес на правене на политики и взимане на решения. Математическите методи на анализа на мрежи позволиха измерване на точното влияние на отделните личности, фигуриращи в медийното отразяване. Възможността да бъдат направени задълбочени изводи и да бъдат тествани изследователските хипотези категорично показва, че *анализът на мрежи, основани на медийни текстове, е сполучлив метод за изследване на медийно съдържание.*

Трите изследователски въпроса, които водеха процеса на планиране на емпиричното изследване, получиха своите отговори при обработката и анализа на емпиричните данни:

1. Какво е „глобален проблем“ в медиен смисъл? Кои са най-важните (най-много дискутирани, най-често отразявани) глобални проблеми?
 - Количествените натрупвания показваха, че най-значимите глобални проблеми в медийната картина на света действително са част от универсалната таксономия на ООН. Това са на първо място „промяна на климата“, следван от „тероризъм“, „околна среда и ресурси“, „бежанци“ и „здраве“.
 - Относително високо в медийния дневен ред попадат и два проблема, които не са в списъка на ООН – „неравенство и бедност“ и широката тема „технологии“, включваща по-конкретни проблеми като киберсигурност и защита на лични данни.
 - Доколко е гъвкава дефиницията на понятието „глобален проблем“ според медийното отразяване говори и присъствието сред най-често назованите „глобални проблеми“ на конкретни конфликти или дори конкретни политики на отделни държави (например гражданската война в Сирия, конфликтът между Израел и Палестина, ситуацията в Украйна, ядрената програма и ракетните опити на Северна Корея, ядрената програма на Иран). Често квалифицирането на тези въпроси като „глобални проблеми“ идва директно от думите на държавни лидери.
2. Кои са личностите, които „влият“ върху дефинирането на глобални проблеми в медиите, които говорят за глобални проблеми през медии или които се свързват с решаване (или нерешаване) на глобални проблеми?
 - Няколко държавни глави излизат на преден план както по количествено присъствие, така и като влияние в цялостната изследвана мрежа от личности.
 - Основното име, което се оказва най-централно в мрежата на влияние, е на настоящия американски президент Доналд Тръмп. Той присъства както активно – например когато назовава някое явление „глобален

проблем“ (в това число ракетните опити и ядрената програма на Северна Корея), така и когато е пасивно споменат в медийните текстове заради разпознаването от широката публика като негативно действие по дадени глобални проблеми (като например заявеното намерение да оттегли САЩ от Парижкото споразумение за климата).

- Други държавни лидери също играят важна роля за оформянето на общата медийна картина. Преди всичко това е германският канцлер Ангела Меркел, но също и министър-председателите на Великобритания (Дейвид Камерън през 2013 г. и Тереза Мей през 2017 г.). Предходният американски президент Барак Обама, руският президент Владимир Путин и министър-председател Дмитрий Медведев, държавните глави на Китай и Франция Си Дзинпин и Еманюел Макрон са също в ядрото държавни лидери, които формират центъра на медийната мрежа. В най-влиятелното ядро единствените представители на група, различна от тази на държавните лидери, са главата на Римокатолическата църква папа Франциск и председателят на СИФ Клаус Шваб.

3. Доколко има представителност на различни типове или групи личности?

- Както стана ясно, *държавните лица са най-добре представената група в медийното отразяване на глобални проблеми* както през 2013 г., така и през 2017 г. От голямо значение обаче е наблюдаваното *консолидиране на държавните лидери и представители на правителства като основна група влиятелни личности* от първата към втората година на изследването. Пропорционалният им дял в общия медиен разговор нараства от 33% на 51% – за сметка на практически всички други групи влиятелни личности, които остават заглушени. Основна причина за това е медийното присъствие на новия американски президент Доналд Тръмп.

- Все пак още две групи регистрират значително присъствие в медийната картина на света – експертно-академичната общност и представителите на неправителствения сектор. Характерно и за двете групи е, че множество техни представители присъстват в периферията на медийната мрежа на влияние, но само отделни единици са тези експерти или активисти от НПО, които имат по-висок централитет. Данните също показват, че тяхното участие в медийното отразяване е по-осезаемо по теми като „околна среда и ресурси“ и „здраве“ – т.е. по тези глобални въпроси, по които държавните лидери по-рядко говорят.

Плътност на резултатите от изследването придават и следните изводи от емпиричните данни:

- Количествено наблюдаваме ръст на медийното отразяване на понятието „глобален проблем“ – то присъства по-често в медиите както във фокусирани текстове, така и при бегли споменавания на понятието в нефокусирани текстове или в рамките на цитат на влиятелна личност.
- Нараства интересът към глобални проблеми като „бежанци“ и „тероризъм“, което е продиктувано от събития в периода между двете години на изследване и също през 2017 г.
- Спада интересът към теми като „храна“ и „вода“ – основно заради липса на активно отразени в медиите кампании, свързани с неправителствения сектор или със знаменитости.

И четирите предложени изследователски хипотези бяха потвърдени от анализа на мрежи от влиятелни личности, присъстващи в медийния разговор по глобални проблеми. Първата хипотеза беше свързана с медийните теории, които ни подсказват, че отразяването на сложни теми като глобалните проблеми е по-скоро събитийно или кампанийно обвързано, а не последователно и задълбочено. Данните от извадката категорично потвърдиха тази хипотеза и демонстрираха не само събитийнообвързано отразяване, а даже *цикличност и предвидимост*:

основните ежегодни новинарски поводи, които водят до количествени натрупвания по темата „глобални проблеми“ са публикуването на доклада „Глобални рискове“ на СИФ, срещата на лидерите на страните Г8/Г7, срещата на лидерите на Г20 и сесиите на Общото събрание на ООН.

Втората хипотеза беше свързана с ролята на физическите лица в международните отношения. Очакването, че значителна част от медийното отразяване на конкретни глобални проблеми ще споменава или цитира конкретни личности, от които или се очаква решаване на даден проблем, или от които се търси мнение и перспектива към него, беше потвърдено от емпиричните данни, като беше регистрирано дори нарастване на дела на текстове по глобални проблеми, които включват поне една физическа личност – от средно 72% през 2013 г. до 87% през 2017 г. Нешо повече. Стъпвайки отново на идеята за медийния *разказ* като преобразувана реалност, може да бъде изведен и по-общ извод на база развитието на изследвания медиен *разговор* – за *увеличаване на ролята и значимостта на индивида в политиката*.

Според третата изследователска хипотеза очаквахме медийната картина на света в трите европейски държави да се окаже доста сходна заради наднационалния характер на новините и анализите, засягащи глобални проблеми. Тази хипотеза също беше потвърдена от данните. Изследването показва, че можем да говорим за *наднационалност на медийното отразяване*: основните събития се следят от медиите и в трите държави. Повечето от глобалните проблеми получиха пропорционално внимание и от британски, и от германски, и от испански издания. „Промяна на климата“ бе най-значимият глобален проблем и в трите държави в изследвания период, съдейки по количественото медийно отразяване. Разминавания все пак се регистрираха по някои от основните глобални проблеми в медийната картина на света и тези разминавания имат своите съвсем обективни обяснения – например проблемът „тероризъм“ е в много

по-голяма степен „важен“ за испанските медии спрямо германските в резултат от терористичната атака в Барселона през август 2017 г.

Последната изследователска хипотеза гласеше, че въпреки отдаването на част от държавния суверенитет в процеса на международно политическо сътрудничество, медийното отразяване на глобални проблеми все пак ще следва държавоцентрична перспектива и държавните и правителствените лидери на отделните държави ще са най-влиятелната група личности в мрежите на влияние около основните предизвикателства пред човечеството. Тази хипотеза също беше потвърдена от данните. Когато гледаме мрежата от влиятелни личности, формирана от общото отразяване на глобални проблеми, виждаме, че действително *представителите на държави са най-силно присъстващата в медийните група влиятелни личности*. Нещо повече – регистрира се *статистически значим ръст* в представителността на тази група от 2013 г. към 2017 г., чийто ефект е свързан със заглушаване на гласовете на практически всички други групи влиятелни личности. Осезаемото присъствие в медийното отразяване на глобални проблеми на държавните лидери корелира и с промените в международната среда като цяло, а също и с нарастващия популизъм и авторитаризъм на някои държавни ръководители включително и в западни демократични страни. Това развитие от своя страна може да има сериозно влияние върху способността за общо справяне с глобалните проблеми. Индикации за това вече има, особено предвид отстъпленията на администрацията на Доналд Тръмп от вече приети от страната му ангажименти в борбата срещу промяна в климата.

Очертават се мрежи по конкретни глобални проблеми, които са с откровен политически характер. Те са доминирани от представителите на държави, правителства и други политически актьори. Такива мрежи се формират по силно политизирани теми като „тероризъм“ и „бежанци“.

Характерно за тях е, че общности се създават около определени значими събития, чрез които ясно изкрystalизира глобалният характер на проблема.

Регистрира се обаче и наличието на различни медийни мрежи от влиятелни личности, в които представителите на правителства имат по-ограничено присъствие. Тях нарекохме експертно-граждански мрежи, в които има високо участие на представители на експертната и академичната общност и на представителите на гражданския сектор в лицето на неправителствени организации. Такива мрежи се оформят около глобалните проблеми „околна среда и ресурси“ и „здраве“. Характерно за тях е, че отделни личности стигат до влиятелна позиция в медийната мрежа основно заради кампании, които целят да привлекат вниманието към конкретни проблеми.

Най-големият глобален проблем от гледна точка на медийното отразяване – „промяна на климата“ – попада по-скоро в групата на политическите мрежи, защото близо половината от медийния разговор по този въпрос е „зает“ от държавните лидери и представители на правителства. Експертната общност, неправителствените организации и бизнесът имат значимо от мрежова гледна точка присъствие, но са заглушени от силните политически гласове – особено през 2017 г., когато скептичната по отношение на промяната на климата позиция на американския президент Доналд Тръмп получава значително медийно отразяване.

Изследването на мрежите от влиятелни личности показва, че и при политическите, и при експертните мрежи по основните глобални проблеми, колкото и важни и спешни да са те, осмислянето и намирането на решения неминуемо минава през волята на отделните политици и усилията на учени и граждански сектор. Медиите предоставят и модерират средата, в която може да се случи задълбочен обществен дебат по тези глобални проблеми. Затова са особено значими ролята и отговорността на медиите като

посредник чрез своето отразяване, но и като възможен равноправен участник в този обществен дебат. Дори и само в полето на отразяването на теми и събития, свързани с глобални проблеми, медиите могат да повлияят поне по два начина на развитието на дискусиите и търсенето на решения по глобални проблеми: *да насочат вниманието на своите аудитории към тях и да подсиgurяват представителност на различни групи „гласове“* – национални или международни, повече или по-малко известни, политически или експертни, граждански или корпоративни, оптимистични или песимистични.

ОСНОВНИ ПРИНОСИ

Дисертационният труд е първи опит в българското научно пространство да се приложи анализ на съдържанието, основан на мрежи от влиятелни личности, при който се прилагат математически методи за измерването на представителността и влиянието на отделни личности или типове хора, присъстващи в медийното отразяване на дадена тема.

Основният принос на този труд е предлагането на нов вид метод за изследване на медийно съдържание през инструментариума на анализа на мрежи и емпиричното му приложение в мащабен анализ на отразяването на глобални проблеми в медиите на три европейски държави. От това следват както приноси от научен, така и от научно-приложен характер.

Сред приносите от научен характер на първо място е установяването и типологизирането на твърди ядра от влиятелни личности. В анализа и изводите от изследването е разкрита и обоснована тенденцията към консолидиране на властта за поставяне на медиен дневен ред в ръцете на политическите актьори. Освен това мрежовият анализ позволи да бъдат открити и своеобразните тематичните пролуки, в които успяват да се проявят в медийния разговор и личности, различни от политическите актьори (в това число експерти, граждански сектор).

Приносите от научно-приложен характер са свързани преди всичко с разширяване на методическата база при изследване както на медийно съдържание в общ смисъл, така и на анализа на мрежи на влияние, основаващи се на медийни текстове.

Приносни моменти:

1. осмисляне на понятието „глобален проблем“ и неговите нюанси – предизвикателства, рискове, общи пространства, дебати; както и

преглед на различни списъци от глобални предизвикателства според различни теоретични школи и ангажирани международни или неправителствени организации;

2. разглеждане на ролята на отделните физически личности в международните отношения и глобалния диалог;
3. въвеждане в основите на науката за социалните мрежи и анализа на социални мрежи, стъпвайки върху теории от социалните науки и математиката;
4. посочване на пресечната точка между инструментариума на класическия анализ на съдържание и възможностите на анализа на мрежи за измерване на влияние на отделни личности в медийното отразяване по дадена тема;
5. акцентиране върху технологията на контент анализа и разработване на модел за работа с методологията анализ на мрежи на влияние, основани на медийно съдържание, който може да служи за практически наръчник за медийни изследователи с интерес в прилагането му.

Научни публикации по темата на дисертацията:

Личностите в обектива на глобалните телевизии. Годишник Факултет по журналистика и масова комуникация, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014, 187–204

Глобалните проблеми и личностите около тях през обектива на британските медии – 2013 г. спрямо 2017 г. В: ЗЛАТАНОВ, Бисер (Ред.) Медии и журналистика – професионалните стандарти между властта и парите. Ефективен мениджмънт на независима медия. Сборник от конференция. (под печат)

В съавторство:

ЗЛАТАНОВ, Бисер, КОЛЕВА, Мая. Властта на мрежите. София: Авангард Прима, 2014

ЗЛАТАНОВ, Бисер, КОЛЕВА, Мая. Разпространението на слухове онлайн и формирането на мнения. Сборник от конференцията „Граждани и медии“, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2013, 148–164

ZLATANOV, Biser, KOLEVA, Maya. InfoTraders, Innovation and Information Spread. In: LUGMAYR, Artur, Cinzia DAL ZOTTO, and Gregory FERRELL LOWE (Eds.) Media Convergence Handbook Vol. 1 Journalism, Broadcasting, and Social Media Aspects of Convergence”, Springer-Verlag, Germany, 2014

Научни участия и квалификации:

- Участия в „Ден на докторанта“ на Катедра „История и теория на журналистиката”
- Конференцията „Граждани и медии”, проведена на 16 май 2013 г. във ФЖМК

- Участие с междинен доклад на тема „Структура и прагове на влияние на социалните онлайн мрежи“ в кръгла маса по проекта „Структура на социалните онлайн мрежи: оценка на влиянието в динамична медийна среда“, 31 октомври 2013, ФЖМК.
- Участие с междинен доклад на тема „Личностите в обектива на глобалните телевизии“ в представянето на проекта „Диалог или монолог? Светът в обектива на глобалните медии“, 18 април 2013, Софийски университет;
- Участие с финални доклади на тема „Личностите в обектива на глобалните телевизии“ и „Телесур и наследството на Уго Чавес“ в кръгла маса проекта „Диалог или монолог? Светът в обектива на глобалните медии“, 28 ноември 2013, Софийски университет.
- Участие с доклад в конференцията „Медии и журналистика – професионалните стандарти между властта и парите. Ефективен мениджмънт на независима медия“, проведена на 11 май 2018 г. в чест на юбилея на проф. дсн Петранка Филева.